

Sárkány Viola emlékező beszéd Elhangzott Nagykárolyban 2016. július 03-án

Főtisztelt Püspök Úr! Tisztelt Megjelentek!

A Bocskai István Társaság nevében köszöntöm a Nagykároly-Belvárosi Református Egyházközség Tiszteletes házaspárját, a Presbitériumot, a Gyülekezetet, akik biztosították számunkra az emlékezés lehetőségét, hogy a kora újkori magyar történelem mérföldkövének számító bécsi béke (1606. június 23.) 410. évfordulóját ünnepelhessek.

Tisztelt Vendégeink!

Most, amikor a Történelem Ura, új és új kihívásokkal teszi próbára egyre fogyatkozó és szétszóratásban élő nemzetünket, akkor kell és szükséges megidézni a történelmet, büszkén és boldogan tekinteni a nagy elődökre, és erre ki lenne a legalkalmasabb, mint éppen Bocskai István és győztes szabadságharca, akik nélkül még reménytelenebb lenne a holnap!

Bocskai István a Mohács utáni évtizedekben született 1557-ben, neki és kortársainak az ország három részre szakadása már véres valóság, és a két birodalom a Habsburg és a török közé szorított magyarság élet-halál harca a mindennapok történése volt.

A Nyugatról a futó tűz sebességével terjedő reformáció már meghódította a Mohács tragédiájából ocsúdó nemzedékeket és az állandó menekülésben levő szegény magyarjainknak az egyetlen lelki vigaszt és az Istennel való kapcsolatot jelentette.

Miért? Mert az örök Isten beszélt magyarul! köszönhetően Nagykároly szülöttének – Károly Gáspárnak – aki ezzel elősegítette a szétdaraboltságban élő magyarság nemzetté válását, és erőt is adott, mert csak a „protestantizmusban térdet, fejet, nem hajtó nép dacolhatott itt!”

Bocskai korának nagy háborúja, a „hosszúnak” nevezett 15 éves háború, az 1590-es évektől a Habsburgok és a török szultán között, „természetesen”, magyar területen, pusztítva mindent, ami útjukba került, a Habsburgok minden győzelmi esélye nélkül.

A kortárs gondolkodó magyarok rádöbbenek, hogy az „ál-keresztény Habsburgok” (a jelenlevő püspök urat idézem) nemhogy nem tudják, de nem is akarják kiűzni a törököt Magyarországról, a cél: *a magyarság elvéreztetése!*

Érlelődött az ellenállás! Rudolf császár-király abszolutizmusa, a protestánsok üldözése, templomaik elvétele, koncepciók percek! Erdély polgárháborúja! Már a falig hátráltak, és minden szem a Biharban visszavonultan élő, Erdélyből száműzött Bocskaira tekintett. Bethlen Gábor könyörögve kéri... „hazájának, nemzetének utolsó veszedelmét látván, serkenjen fel és kösse fel az harangot!”

És felkötötte! Nehéz elhatározás volt! Ahogy Bocskai később írja: *„Egy árva nép szabadságát bízta rám az Isten, s a haza elől nem futhatok el!”*

S a harcra készületlen Bocskai hetek alatt, a semmiből olyan hadsereget hozott létre, amellyel az akkori Európa egyik legjobb hadvezérének Basta-t is térdre kényszerítette! És az egész császári ármádiát. Hamarosan a kor egyik legnagyobb hadseregével – 60.000 fő – rendelkezett és a legnagyobb területeket ellenőrizte, a XVII. század legnagyobb hadvezére.

Méltán áll szobra Genfben „a hadra kelt hit zordon hadnagyai” a nagy hadvezérek, Cromwell és Orániai Villmos között.

„Briliáns katonai teljesítménye mellett” nem marad el a politikai sem. Megvalósítja először a magyar történelemben az időleges *nemzeti egységet a szerencsi országgyűlésen, ahol már Erdély fejedelmeként, Magyarország felséges fejedelmévé választják, s a haza atyjának, és a magyarok Mózesének nevezték!*”

Sikereinek csúcán ott várja a pesti Duna-parton a Szultán követe – az utolsó bizánci császár koronájával – amit csak ajándékként fogad el! S ez rádöbbeneti Bocskait, ami már régóta érlelődött benne, hogy nincs realitása a magyar nemzeti királyság visszaállításának „az

országunk már csak romjai látszanak”! nincs pénz a végvárak fenntartására, ami eddig csurrant-cseppent nyugatról az is elveszne, s így a törökök martalékává válnánk.

Megérlelődött benne a gondolat, békét kell kötni! Bár győzött, de nem ült tort a legyőzötteken! Befejezni a háborút! „Ne romoljon már ez a szegény magyar nemzet ennél is inkább!”

A korponai országgyűlésen a hajdúk letelepítése mellett, ahol kedves katonáinak, - házat és hazát biztosított – legfontosabb volt a béketárgyalások előkészítése, Illésházy István lett a delegáció vezetője!

Leveleiben irányítja a tárgyalásokat, és ezek egyedülállóak a magyar politikai irodalomban. Magyarul levelezett, ami ebben a korban nem volt általános. Tösgyökeres magyar nyelven, ami 400 év távolából is olyan mintha a tegnaptól szólna hozzánk. Bocskai nyelvezete, kifejező készsége kimagaslik kortársai közül. Nagy hatással volt rá a Szentírás, Károly Gáspár biblia fordítása. Minden sorából a nemzet és a haza iránti aggodalom érezhető: „Vérünk hullását és halálunkat is édes nemzetünkért nem szánjuk!”. Szeretném idézni szerintem leveleinek legszebb sorait: „Az halál csak egy halál és arra anélkül is reá kell mennünk. Inkább akarjuk pedig az életünket oly helyen és oly okokért elfogyatnunk, az kivel hűti, nemzete és hazája szerető embernek örök emlékezeti megmaradhat, hogysen csak ingyen anélkül is kimenni ez világból.”

Ő nem ment ki ingyen, korának két nagyhatalma közötti békekötése egyszeri és megismételhetetlen történelmünkben.

A bécsi béke egyedülálló a vallásháborúk Európájában, „amikor Párizs felől piros máglyák lobognak”, amikor Franciaországban gyilkolják a hugenottákat, és meggyilkolják a francia uralkodót! Itt Kelet kapujában, Kelet népe megint példát mutatott Európának, mai divatos szóval – toleranciából!

Miben van a bécsi béke nagyszerűsége?

A 15 cikkelyből álló megegyezés legfontosabb pontjai:

- Először is a vallás és a lelkiismeret szabadságának a magyar államot igazgató alapelvek közé való törvényes beiktatásában.
- A protestánsok vallásszabadsága – főúrak, nemesek, szabadkirályi városok, végváriak – a katolikusok sérelme nélkül (1608-as ogy. kiterjeszti a falvakra és a jobbágyokra is)
- Közjogi értelemben visszaállítja az 1541. év előtti állapotokat, kimondja, hogy a törvény csak a király és a nemzet akaratából jöhet létre.
- 22. tc. kiiktatása (amit Rudolf önkényesen írt bele).
- Náadori méltóság visszaállítása.
- A Szent Korona vissza hozatala Pozsonyba.

A legfontosabbak:

- A császár és a szultán között kötendő béke.
- Az erdélyi fejedelemség helyreállítása.

Az eddigi erdélyi fejedelmek úgy látták helyesen, hogy a királyi Magyarországnak és Erdélynek egyesülnie kell. Bocskai új koncepciója, hogy Erdélynek önállóan kell lenni, mert csak így tudja (képes) megvédeni a magyar rendi és protestáns érdekeket a Habsburgok centralizációs törekvéseivel szemben. Erdélyhez csatolt területek Ugocsa, Bereg, Szatmár a II. Bécsi békében (szeptember 23.) megerősítést nyertek, hogy Bocskai halála után sem kerülnek vissza a Habsburgokhoz. Bocskai tulajdonképpen ezért kényszerítette békére a császárt, hogy megvalósíthassa az erdélyi nemzeti fejedelemséget.

Ez annyira fontos volt számára, hogy Testamentumában is megfogalmazta: „*Valameddig a magyar korona nálunknál erősebb nemzetségnél a németnél lészen, és a magyar királyság is a németeken forog, szükséges egy magyar fejedelmet Erdélyben fenntartani, mert nekik is oltalmukra, javukra lészen. De ha egyszer a magyar korona magyar kézhez kelne, intjük az erdélyieket, hogy nem hogy attól elszakadnának de segélyék tehetségek szerint és a régi mód szerint adják alá magukat.*”

Néhány nap múlva a fejedelem ezzel a tudattal lépett át az örökkévalóságba, hogy a magyar korona „valameddig”, de nem örökre lesz a Habsburgoknál!

Ha Bocskai nem is tudta visszaállítani a nemzeti királyságot, de megvalósította az önálló Erdélyt, s néhány évtizedre újra felragyogott Edély csillaga.

De ezt meg is kellett védeni. Egymás után robbantak ki a Habsburg-ellenes felkelések, Bethlen Gábor, I. Rákóczi, Wesselényi, Tököly, Zrinyi Ilona, a Hegyaljai-felkelés. Zrinyi Miklós ezt a kort a „magyar romlás századának” nevezte. Újra támadott a török, és a törökök kiűzése után a Habsburgok Magyarországot fegyverrel megszerzett területnek tekintették. Most már „a sasnak körme között” vergődünk, s ez ellen robbant ki a Rákóczi felkelés 100 évvel a Bocskai szabadságharc után.

1703-ban kiadja híres Brezán-i kiáltványát – Recrudescunt – „Ismét megújulnak a híres magyar nemzet sebei”, s fegyverbe szólít „nemest és nemtelent”. Az elvérzett magyarságnak még mindig van ereje, hogy megvívja Európa leghosszabb ideig – 8 évig – tartó szabadságharcát, amit lezár a szomszédunkban, itt a templomunkhoz néhány méterre levő Károlyi kastélyban megfogalmazott és aláírt Szatmári béke.

A Bécsi béke lezárja az első nagy Habsburg-ellenes felkelést, ami biztosította megmaradásunkat. A Szatmári béke lezárja az utolsó, illetve a 100 éven át tartó Habsburg ellenes felkeléseket, ami nem engedte az országot az örökös tartományok szintjére süllyeszteni.

A Szatmári béke kompromisszumos béke. Nem állították fel az akasztófákat, mint 1849-ben, de lerombolták várainkat, ahol született a magyar nyelvű végvári költészet és zene, a próza, az Élet!

Az uralkodó kegyelmet hirdetett, de sokan mégis a bűjdosást választották, híres huszárjainkért vetekedtek az európai udvarok! S van ahol még ma is őrzik ezt a hagyományt! Éppen Franciaországban! A Bercsényi-huszárok! Ma már ejtőernyősök, de még mindig magyarul éneklük himnuszukat: „Nagybercsényi Miklós sírdogál magában....”

S Rákóczi! A Szatmári béke meg sem említette az erdélyi fejedelemséget! Bocskai óta mindenki tudta, hogy Erdély a magyar szabadság záloga! S ha ez nincs, akkor mit ér a kegyelem!

S a vezérlő fejedelem inkább a száműzetést választotta! A téli Kárpátokon keresztül hagyta el hazáját, s ahogy a kuruc kesergő éneklő, piros csizmája nyomát örökre belepte a hó! S itthon még sokáig felsírt a tárogató és visszavárták a nagyságos fejedelmet!

De 1711 után dermedtség borult az országra!

A több évszázados küzdelemben a magyarság elvérzett, ereje elenyészett!

Elvadult tájak, megműveletlen földek, mocsarak, amerre csak a szem ellátott!

Számezerszám vándorolnak be, és telepítik be az idegeneket a magyarok egykori szállásterületeire!

S folytattuk menetelésünket a magyar Golgotára, Trianon felé!

S bekövetkezett Zrinyi jóslata:

„más hon áll a négy folyam partjára,
más szózat és más keblű nép”

S befejezésül az egykori nagykárolyi diákot, Ady Endrét idézem:

„Sok nép roboghat tova,
de ily szép álmos, láncolt fajnál
Poétább lelkű nép
Nem élt és nem él itt soha!”

Sárkány Viola